

Економічні науки

УДК 658.14

Животок Едуард Борисович

*студент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київського національного університету технологій та дизайну*

Животок Эдуард Борисович

*студент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Киевского национального университета технологий и дизайна*

Zhyvotok Eduard

*Student of the Department of Finance and
Financial and Economic Security of the
Kyiv National University of Technologies and Design*

Русіна Юлія Олександрівна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну*

Русина Юлия Александровна

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Rusina Yulia

*PhD, Associate Professor of the Department
of Finance and Financial and Economic Security
Kyiv National University of Technologies and Design*

**МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ
СТІЙКОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ
МЕХАНИЗМ УПРАВЛЕНИЯ И ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ
УСТОЙЧИВОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИИ**

A MECHANISM OF MANAGEMENT AND PROVIDING OF FINANCIAL FIRMNESS IS ON ENTERPRISE

Анотація. У статті визначено сутність механізму управління та забезпечення фінансової стійкості на підприємстві. Здійснено аналіз рівня фінансової стійкості підприємств в Україні. Сформовано механізм управління фінансовою стійкістю на підприємстві з урахуванням сучасних умов господарювання та надана характеристика складовим механізму управління фінансовою стійкістю з визначенням критеріїв його ефективності.

Ключові слова: фінансова стійкість, механізм фінансової стійкості, фінансова незалежність, платоспроможність, ліквідність.

Аннотация. В статье определена сущность механизма управления и обеспечения финансовой устойчивости на предприятии. Осуществлен анализ уровня финансовой устойчивости предприятий в Украине. Сформирован механизм управления финансовой устойчивостью на предприятии с учетом современных условий ведения хозяйства и осуществлена характеристика составляющих предложенного механизма управления финансовой устойчивостью с определением критериев его эффективности.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, механизм финансовой стойкости, финансовая независимость, платежеспособность, ликвидность.

Summary. Essence and necessity of management and providing of financial stability is certain on an enterprise. The analysis of level of financial stability of enterprises is carried out in Ukraine. The mechanism of management financial stability is formed on an enterprise taking into account the modern terms of menage and description of constituents of the offered mechanism of

management financial stability is carried out with determination of criteria of his efficiency.

***Key words:** financial stability, the mechanism of financial stability, financial independence, solvency, liquidity.*

Постановка проблеми. Фінансова стійкість підприємства одна з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства, оскільки вона відображає, стабільність підприємства, незалежність від зовнішніх кредиторів, наскільки власники фінансують своє підприємство, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності.

На сьогоднішній день значна увага економістів-науковців приділяється пошуку шляхів підвищення ефективності управління та забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності. Даною проблематикою займалися такі фахівці, як А.М. Поддєрьогін, Н.Г. Білуха, О.Д. Заруба, М.І. Савлук, Ю.С. Цал-Цалко, К.В. Ізмайлова, І.О. Бланк та інші. Важливою проблемою підвищення рівня фінансової стійкості підприємств залишається збереження найбільш оптимального співвідношення між власними і позиковими коштами .

Постановка завдання. На основі вищезазначеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у визначенні та характеристиці поняття фінансова стійкість, а також побудові механізму управління фінансовою стійкістю підприємства з урахуванням сучасних умов господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова стійкість підприємства передбачає такий стан фінансових ресурсів, при раціональному розпорядженні якими гарантується наявність власних коштів, стабільна продуктивність і забезпечується процес розширеного відтворення. Недостатня фінансова стійкість підприємства найчастіше

зумовлює неплатоспроможність, надмірна – створення надлишкових запасів і резервів, що збільшує витрати на їхнє утримання та відповідно стримує темп розвитку кожного підприємства.

Важливість аналізу рівня фінансової стійкості підприємств в Україні визначається тенденціями в розвитку національної економіки.

Таблиця 1

Середня кількість діючих підприємств в Україні (зокрема великих і малих), за період з 2015-2017 рр., тис.

Структура підприємств	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Зміна (2017-2016 рр.)	Зміна (2017-2016 рр.) %
Всього, зокрема:	625,0	644,0	709,0	65,0	110,1
У виробничій сфері	347,0	435,0	447,0	12,0	102,7
У невиробничій сфері	278,0	209,0	262,0	53,0	125,3

Джерело: сформовано автором на основі джерела [8]

Відповідно до табл. 1, в 2017 році у порівнянні з 2016 роком збільшилася середня кількість діючих підприємств на 65,0 тис. або на 10,1%, у виробничій сфері середня кількість підприємств збільшилася на 2,7%, в невиробничій сфері – на 25,3%, що свідчить про збільшення частки торгових підприємств і підприємств сфери послуг в порівнянні з галуззю матеріального виробництва, де оборотність капіталу вважається нижчою.

Таблиця 2

Середня кількість збиткових і таких, що знаходяться на грані банкрутства підприємств в Україні (зокрема великих і малих), за період з 2015-2017 рр., тис.

Структура підприємств	2015 р.	2016 р.	2017р.	Зміна (2017-2016 рр.)	Зміна (2017-2016 рр.) %
Всього, зокрема:	225,0	234,0	307,0	73,0	131,2
У виробничій сфері	147,0	154,0	220,0	66,0	142,8
У невиробничій сфері	78,0	80,0	87,0	7,0	108,7

Джерело: сформовано автором на основі джерела [8]

Виходячи з табл. 2, загальна середня кількість збиткових підприємств в 2017 році в порівнянні з 2016 роком збільшилася на 73,0 тис.

або на 31,2%, з них кількість збиткових підприємств виробничої сфери збільшилася на 42,8%, підприємств невиробничої сфери – на 8,7%, що говорить про більший ступінь впливу наслідків світової фінансової кризи [8].

Таблиця 3

Середня величина основного, оборотного і позикового капіталу підприємств в Україні, за період з 2015-2017 рр., млн. грн.

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Зміна (2017-2016 рр.)	Зміна (2017-2016 рр.) %
Основний капітал	552500,4	660369,2	823796,8	163427,6	124,7
Оборотний капітал	824700,0	987678,8	899798,7	-87880,1	91,1
Позиковий капітал	678989,1	765809,4	995786,4	229977,0	130,0

Джерело: сформовано автором на основі джерела [8]

Відповідно до даних табл. 3 в 2017 році в порівнянні з 2016 роком загальна середня величина основного капіталу збільшилася на 24,7%, що пов'язане з модернізацією устаткування крупними промисловими підприємствами; середній оборотний капітал знизився на 87880,1 млн. грн. або на 8,9%, що пов'язане із зниженням величини вільних грошових ресурсів на рахунках підприємств в результаті погашення позикових коштів у вигляді узятих кредитів і випущених корпоративних облігацій, що підтверджується збільшенням середнього позикового капіталу на 229997 млн. грн. в 2017 році в порівнянні з 2016 роком.

Таблиця 4

Розрахунок коефіцієнтів платоспроможності та фінансової стійкості по підприємствах України за період 2015-2017 рр.

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення, (2017-2016 рр.)	Відхилення, (2017-2015 рр.)
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,08	1,06	1,05	-0,01	-0,03
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,87	0,83	0,81	-0,02	-0,06
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,081	0,086	0,095	0,009	0,014
Коефіцієнт автономії	0,61	0,65	0,66	-0,01	0,05
Коефіцієнт фінансової залежності	1,64	1,53	1,51	-0,02	-0,13

Коефіцієнт загальної ліквідності у 2017р. у порівнянні з 2016р. зменшився на 0,01, коефіцієнт проміжної ліквідності знизився у порівнянні з 2016р. на 0,02, коефіцієнт абсолютної ліквідності збільшився у порівнянні з 2016р. на 0,009, що визначається збільшенням вартості оборотних активів підприємств над їх поточними зобов'язаннями за рахунок вартості матеріальних запасів, дебіторської заборгованості, величини залишків коштів на банківських рахунках [8].

Визначимо основні елементи механізму забезпечення та управління фінансовою стійкістю підприємства, як-то: умови забезпечення, принципи, мета, завдання, механізм і критерій досягнення цілі, які подані на рис. 1.

Отже, за сучасних умов господарювання актуальною є розробка концептуальних основ управління та забезпечення фінансової стійкості підприємства, що базуються на системній методології, застосування даного підходу пояснюється наступними причинами:

- фінансова стійкість є однією з якісних характеристик фінансово-майнового положення підприємства і безпосередньо залежить від усіх виробничо-господарських процесів, що відбуваються на підприємстві, у свою чергу, зумовлюючи і їх ефективність;

- фінансова стійкість формується під впливом значної кількості чинників зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування підприємства, які повинні бути враховані при ухваленні управлінських рішень;

- процеси забезпечення фінансовою стійкістю підприємства в сучасних умовах лежать в площині теорій фінансового менеджменту, оцінки вартості майна, фінансового аналізу, принципів формування облікової політики підприємства.

Рис. 1. Механізм управління та забезпечення фінансової стійкості підприємства

Джерело: сформовано автором на основі джерела [8]

Розглянемо основні умови забезпечення управління фінансовою стійкістю підприємства, а саме: забезпеченість підприємства активами високого ступеня ліквідності; переважання власних джерел формування майна над позиковими і залученими; безперервність здійснення виробничо-господарської діяльності; дієздатність і правоздатність юридичної особи.

Першу умову забезпечення фінансової стійкості підприємства передбачає необхідність угруповання активів за ступенем ліквідності, у зв'язку з чим доцільно виділяють [6]:

- абсолютно ліквідні активи: поточні фінансові інвестиції; грошові кошти та їх еквіваленти в національній та іноземній валюті; інші оборотні активи;

- швидко ліквідні активи: дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги по розрахунках з бюджетом, по виданих авансах, по нарахованих доходах, по внутрішніх розрахунках та інша дебіторська заборгованість;

- активи які повільно реалізуються: виробничі запаси; незавершене виробництво; готова продукція: товари; векселі отримані; витрати майбутніх періодів;

- важко реалізовані активи: нематеріальні активи; незавершене будівництво; основні засоби: довгострокові фінансові інвестиції;

- неліквідні активи: безнадійна дебіторська заборгованість; залежані товарно-матеріальні цінності; інші види активів, що не реалізуються.

Зауважимо, що при оцінці фінансової стійкості підприємства фінансові зобов'язання класифікують по термінах виконання наступним чином:

- найбільш термінові зобов'язання: короткострокові кредити банків в національній і іноземній валюті; відстрочені кредити банків в

національній і іноземній валюті; прострочені кредити банків в національній і іноземній валюті;

- середньострокові зобов'язання: поточна заборгованість по довгострокових зобов'язаннях; векселі видані; кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги; поточні зобов'язання по розрахунках;

- довгострокові зобов'язання: довгострокові кредити банків; довгострокові фінансові зобов'язання; відстрочені податкові зобов'язання; інші довгострокові зобов'язання; забезпечення майбутніх витрат і платежів;

- постійні пасиви: статутний капітал; пайовий капітал; додатково вкладений капітал; резервний капітал; нерозподілений прибуток (непокритий збиток); неоплачений капітал; вилучений капітал;

- майбутні пасиви: доходи майбутніх періодів; надходження безнадійної дебіторської заборгованості.

Забезпечення фінансової стійкості підприємства є достатньо складним процесом, ефективність якого визначається використанням в ньому сучасних концепцій управління фінансами, виробництвом, контрактами, маркетингом і ризик-менеджментом підприємства [2];.

Зазначимо, що основною метою забезпечення фінансової стійкості підприємства є досягнення безперервного економічного розвитку, оптимізація структури і джерел формування майна підприємства. Досягнення вказаної мети припускає вирішення наступного кола завдань:

- максимізація прибутку як основного джерела економічного зростання;

- забезпечення фінансової стійкості і незалежності, ліквідності і ділової активності як основних чинників оптимізації структури і вартості капіталу підприємства;

- використання ринкових механізмів залучення капіталу за допомогою повернення безнадійної дебіторської заборгованості; емісії

цінних паперів, фінансового лізингу, проектного фінансування;

- розробка ефективних напрямів управління фінансами на основі діагностики фінансово-майнового стану з урахуванням постановки стратегічних цілей діяльності підприємства, адекватних ринковим умовам.

На сьогоднішній день для оцінки фінансової стійкості та платоспроможності підприємства використовуються такі показники, як: величина власного оборотного капіталу; маневреність функціонуючого капіталу; коефіцієнт покриття; коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності; частка власних оборотних коштів в покритті запасів; коефіцієнт покриття запасів; коефіцієнт концентрації власного капіталу; коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт маневреності власного капіталу; коефіцієнт структури довгострокових вкладень.

Інструментами управління можуть виступати фінансовий облік, планування, бюджетування, прогнозування, фінансовий аналіз, регулювання і контроль, які забезпечують реалізацію основних етапів забезпечення платоспроможності підприємства. Оцінка ефективності механізму забезпечення платоспроможності підприємства здійснюється за показниками збалансованості грошових потоків, фінансовою стійкістю і діловою активністю, значення яких свідчитимуть про досягнення поставленої мети управління.

Доцільним було б виділити основні принципи управління рівнем фінансової стійкості для досягнення мети концепції:

- комплексний характер сформованих управлінських рішень. Всі управлінські рішення в області забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх погроз найтіснішим чином взаємопов'язані і надають пряму і непряму дію на його фінансову позицію і результати його фінансової діяльності. Тому управління рівнем фінансової стійкості і платоспроможності повинно розглядатися як комплексна система, що управляє, забезпечує розробку взаємозалежних

збалансованих управлінських рішень, кожне з яких вносить свій внесок до захисту фінансових інтересів підприємства від загроз;

- системність побудови. Процес формування фінансових ресурсів підприємства повинен будуватися як єдина взаємозв'язана сукупність елементів, що забезпечують ефективну розробку і реалізацію управлінських рішень;

- варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень. Реалізація принципу припускає, що підготовка кожного управлінського рішення у сфері управління фінансової стійкості підприємства повинна враховувати альтернативні можливості дій;

- орієнтованість на стратегічні цілі фінансового розвитку підприємства. Якими б ефективними не здавалися ті або інші проекти управлінських рішень в області управління ліквідністю і платоспроможністю, вони повинні бути відхилені, якщо вони вступають в суперечність із стратегічними цілями і напрямками фінансового розвитку підприємства, підривають можливості ефективної реалізації заходів щодо забезпечення стратегії фінансової безпеки.

До стратегічних завдань для досягнення поставленої мети запропонованої концепції відносяться наступні:

- вдосконалення механізму планування активів, що діє, на основі розрахунку необхідних фінансових показників;

- використання ефективних методів стратегічного планування величини ліквідних активів підприємства;

- використання ефективних методів управління: бюджетування, контролінг, центри відповідальності;

- скорочення величини загальних витрат підприємства шляхом виявлення непродуктивних напрямів використання засобів підприємства;

- впровадження і використання сучасних інформаційних систем з метою підвищення рівня ефективності управління виробничим процесом.

З метою реалізації вищезгаданих стратегічних завдань для досягнення поставленої мети необхідно використовувати наступні інструменти:

- методика і правила укладення договору аутсорсинга, метою яких є підвищення ефективності збуту готової продукції шляхом використання послуг посередницько-збутової організації [7];

- інструменти ефективного управління грошовими коштами і дебіторською заборгованістю, що полягає в тому, щоб тримати на рахунках мінімально необхідну суму грошових коштів, які потрібні для фінансування поточної оперативної діяльності;

- оперативний контроль на основі використання автоматизованих програм управління виробництвом і збутом – ERP-системи. ERP-системи, як правило, містять функції управління запасами і матеріальними потоками, виробничими потужностями, постачанням і збутом, проектуванням, планово-запобіжними ремонтами, якістю, сервісним і гарантійним обслуговуванням, транспортом, персоналом і так далі. ERP-система може також бути використана із метою бюджетування, з одного боку, планування прибуткової частини бюджету відбувається практично автоматично і ґрунтується на інформації, що вводиться в систему збутовими підрозділами;

- використання методів контролінгу і бюджетування, які засновані на плануванні і контролі за надходженням та витрачанням грошових коштів, зокрема від основної, інвестиційної і фінансової діяльності, розрахунок відхилень між надходженнями і виплатами показує заплановану зміну грошових коштів і створює основу для ухвалення відповідних управлінських рішень, прогнозування грошових потоків дозволяє визначити розміри надлишку або недоліку грошової готівки в обороті підприємства. Бюджетування як управлінська технологія припускає наявність трьох складових: методики розробки бюджетів;

організаційних процедур бюджетного планування і виконання бюджетів; засобів автоматизації обробки інформації [7];

- використання програм ТОС, тобто комплексний підхід до управління підприємством, заснований на розумінні того, що у кожного підприємства є конкретна мета і виробничі, організаційні, технічні обмеження, які обумовлюють пропускну спроможність всієї організації виробництва і збуту.

До критеріїв ефективності розробленого механізму управління рівнем фінансової стійкості підприємства на основі використання інструментів реалізації стратегічних завдань можна віднести:

- збільшення рівня фінансової стійкості, величини загального фінансового результату і ринкової вартості підприємства;
- зміцнення загального фінансового стану підприємства і рівня його фінансової стійкості та платоспроможності;
- збільшення рівня конкурентоспроможності товарів підприємства на споживчому ринку;
- створення іміджу фінансово стійкого підприємства з метою залучення нових покупців і укладення вигідних договорів з новими контрагентами.

Забезпечення ефективного управління і контролю за рівнем фінансової стійкості визначає ряд вимог до цього процесу, основними з яких є:

- інтегрованість із загальною системою управління підприємства;
- комплексний характер формування управлінських рішень;
- високий динамізм управління;
- багатоваріантність підходів до розробки окремих управлінських рішень;
- орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства.

Отже, фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, їх розподілу і використання, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності, кредитоспроможності, фінансової незалежності, інвестиційної привабливості в умовах припустимого рівня ризику.

Висновки. Фінансова стабільність підприємства є однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства і пов'язана з рівнем його залежності від кредиторів та інвесторів. За різних умов, у яких функціонує підприємство, останнє для досягнення фінансової стабільності проходить різні етапи.

Основними результатами ефективності розробленого механізму забезпечення та управління фінансовою стійкістю на основі використання інструментів реалізації можна віднести: збільшення рівня фінансової стійкості, величини загального фінансового результату і ринкової вартості підприємства; зміцнення загального фінансового стану підприємства і рівня його ліквідності і платоспроможності; збільшення рівня конкурентоспроможності.

Література

1. Фінансовий контролінг: навч. посіб. / О.О. Терещенко Н.Д. Бабяк., Соляник А.Г. – К. : КНЕУ, 2014. – 408 с.
2. Фінанси підприємств: підручник / Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Терещенко О.О. та ін.; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 8-ме вид., переробл. і доп. – К.: КНЕУ, 2014. – 519 с.
3. Феценко О.П. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового стану підприємств / Фінанси, облік і аудит – 2015. – №19 – с. 212-221.
4. Носова Є.А. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства / Вісник – №2. – 2015. – с. 58-64.

5. Кизим М.О., Забродський В.А., Зінченко В.А., Копчак Ю.С. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: Монографія. – Х.: «ІНЖЕК», 2016. – 144 с.
6. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г.В. Савицька. 2014. – с.265-272
7. Причепа І.В. Кравець Н.В. Удосконалення системи управління капіталом підприємств / Режим доступу до ресурсу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua>.
8. Стратегічні напрями розвитку підприємств України в умовах економічної нестабільності [Електронний ресурс]. – В.О. Новак, О.М. Кириленко. – Режим доступу: <http://www.edu.ua>